

Ақмешіт

4 қыркүйек
сенбі
№70 (1772)
2021 жыл

Газет
1994 жылдың 15 сәуірінен
бастап шығады

• Қалалық қоғамдық-саяси әлеуметтік-
ақпараттық тарихи-танымдық газет •
E-mail: akmeshit.kz@mail.ru

апталығы

ХАЛЫҚ БІРЛІГІ ЖӘНЕ ЖҮЙЕЛІ РЕФОРМАЛАР – ЕЛ ӨРКЕНДЕУІНІҢ БЕРІК НЕГІЗІ

МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВТЫҢ ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫНА ЖОЛДАУЫ

Қымбатты отандастар!
Құрметті Парламент депутаттары мен Үкімет мүшелері!

Биыл егемен ел болғанымызға 30 жыл толып отыр. Тәуелсіздік – біздің ең қастерлі құндылығымыз.

Қазақстан Тұңғыш Президентіміз – Елбасының дара саясатының арқасында табысты ел ретінде бүкіл әлемге танымал болды.

Ең басты жетістігіміз – біртұтас ел болып, жаңа мемлекет құрдық. Іргемізді бекітіп, еңсемізді тіктедік. Халықаралық қауымдастықтың белді мүшесіне айналдық. Тұрақты қоғам қалыптастырып, орнықты даму жолына түстік.

Мемлекеттілігімізді нығайту үшін бір ел болып еңбек етіп жатырмыз.

Егемендік дегеніміз – жапа ұран мен жалынды сөз емес.

Біз үшін ең маңыздысы – әр азаматтың Тәуелсіздік игілігін сезіне алуы. Оның басты көрінісі – елдегі бейбіт өмір, қоғамдағы тұрақтылық пен тыныштық. Сондай-ақ халықтың тұрмыс сапасының жақсаруы және жастардың болашаққа нық сеніммен қарауы.

Барлық бастамамыз осыған бағытталуда.

Біз тұғыры мығым ел болу жолында кедергілерді еңсеріп, қиындықтарды жеңіп келеміз. Мұның бәріне берекелі бірлік пен еселі еңбек арқылы жеттік.

Еліміз Тәуелсіздік жылнамасының төртінші онжылдығына қадам басқалы тұр. Бұл кезеңнің оңай болмайтыны қазірдің өзінде айқын байқалауда. Сондықтан кез келген сын-қатерге дайын болуға тиіспіз. Тынымсыз ізденіп, ұдайы алға ұмтылуымыз қажет.

Менің Қазақстан халқына биылғы Жолдауым мынадай мәселелерге арналады.

1. ПАНДЕМИЯДАН KEЙІНГІ KEZEHDETTI ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ

Орталық Азиядағы экономикасы ең ауқымды ел саналатын Қазақстан қазір пандемияның зардабын тартуда. Дегенмен, қиындықтарға қарамастан, бағдарымызды берік ұстанып келеміз.

Біз орта мерзімді экономикалық саясатымызды айқындап, мемлекеттік бастамаларды реттеу үшін 2025 жылға дейінгі дамудың Ұлттық жоспарын және Мемлекеттік жоспарлаудың жаңа жүйесін қабылдадық. Ұлттық жобалар бекітілетін болады.

Стратегиялық мақсатымыз – Орталық Азиядағы көшбасшылық рөлiмiздi күшейтеу және әлемдік экономикадағы орнымызды нығайту.

Экономикамызға тікелей инвестиция тарту ісін жалғастырудың жаңа тәсілі ретінде Стратегиялық инвестициялық келісім ұғымы

енгізді. Квзимемлекеттік секторды онтайландыру үшін нақты шараларды қолға алдық. «Бөйтерек» және «ҚазАгро» холдингтерін біріктірдік. Еншілес компаниялар екі есе азайды, олардың штат санын бір жарым есе қысқарттық. Жаңа, қуатты даму институтын құрдық.

Пандемия кезінде мемлекет азаматтарға және кәсіпкерлерге ауқымды әрі жедел қолдау көрсетті.

«Қарапайым заттар экономикасы» бағдарламасы өзінің тиімділігін дәлелдеді. Оны жүзеге асыру барысында 3,5 мыңнан астам жоба іске қосылды. Сондай-ақ 70 мың жұмыс орны ашылды. Өндірілген өнім мен көрсетілген қызметтің жалпы құны 3,5 триллион теңге болды.

«Бизнесің жол картасы» бағдарламасының арқасында 66 мың жоба мемлекет тарапынан қолдау тапты. Бұл 150 мыңнан астам жұмыс орнын ашуға және сақтап қалуға септігін тигізді.

Зейнетақы жинақтарын мерзімінен бұрын пайдалану туралы бастама экономикаға айтарлықтай әсер етті. Ең бастысы, оның әлеуметтік ықпалы айрықша болды. Осы шараның арқасында миллионнан астам азаматымыз тұрғын үй жағдайын жақсартты. Кейбірі ипотекалық қарызын азайтты.

Жалпы экономикалық дамуымызда оң үрдіс бар екені сөзсіз. Алайда, бүгінгі ахуалдың әлі де күрделі екенін ашық айтуымыз керек. Сондықтан мен «Қарапайым заттар экономикасы» және «Бизнесің жол картасы» бағдарламаларының мерзімін 2022 жылға ұластыру туралы шешім қабылдадым. Бұл мақсатқа бөлінетін қаржының жалпы көлемі кемінде бір триллион теңге болады.

Қазақстан мемлекеттік қарызы аздығының және есдәуір қоры болғанының арқасында індет салдарын біршама тиімді еңсеруде. Бұл – біздің елеулі бәсекелік артықшылығымыз. Одан айырылып қалауымыз керек.

Алайда, соңғы кезде бюджеттің шығыс бөлігіндегі міндеттемелерді орындау үшін бюджет тапшылығы ұлғайып, Ұлттық қордан алынатын трансферттер көбеюде. Үнемі осылай «ауырдың үстімен, жеңілдің астымен» жүре алмаймыз. Біздегі қаржылық орнықтылықтың қоры соншалықты шексіз емес.

Бюджеттің кірісін арттыру үшін шаралар қабылдау қажет екені сөзсіз. Бірінші кезекте, мемлекеттік шығыстардың ауқымын және оның тиімді жұмсалып бақылауда ұстау керек.

Ұлттық қордың активтерін қалпына келтіру үшін бюджет ережесін енгізуді тездеткен жөн. Бұған қажетті заңнамалық өзгерістер осы жылдың соңына дейін қабылдануға тиіс.

Жалпы елімізге мемлекет қаржысын, атап айтқанда, мемлекеттік қарызды, бюджет саясатын және Ұлттық қорды басқарудың ережелер жинағы қажет.

Үкімет пен Ұлттық банктен жыл соңына дейін Мемлекет қаржысын басқару тұжырымдамасын әзірлеуді сұраймын.

Сонымен бірге экономиканы әртарапандыру, өндірілетін тауарлардың түрін көбейтіп, экспорт географиясын кеңейту жөніндегі жұмысты жалғастыру керек.

2020 жылдың қорытындысы бойынша, индустрияландыру жүзеге асырылып жатқан 10 жыл ішінде тұңғыш рет өңдеу өнеркәсібінің экономиканы дамытуға қосқан үлесі тау-кен өндірісі саласынан асып түсті.

Орта мерзімдегі мақсатымыз – 2025 жылға қарай өңдеу өнеркәсібінің экспорттың 1,5 есеге көбейтіп, 24 миллиард долларға жеткізу. Ал еңбек өнімділігін 30 пайызға арттыру.

Әзірленіп жатқан «Өнеркәсіп саясаты туралы» заң өңдеу өнеркәсібінің алдында тұрған сауалдарға жауап беруге тиіс.

Соның бірі – шикізатқа қол жеткізудің қиындығы. Отандық өнеркәсіп үшін шикізат тауарларының бағасы қолжетімді, ал көлемі жеткілікті болуы керек деген қарапайым ережені енгізуіміз қажет.

Үкімет жыл соңына дейін осы маңызды міндетті шешудің онтайлы жолын табуға тиіс.

Бұл ретте, еліміздің ресурстық әлеуеті толық ашылмағанын, геологиялық тұрғыдан зерделену деңгейі төмен екенін қаперден шығармаған жөн.

Сапалы геологиялық ақпараттың инвесторларға қолжетімділігін арттыру қажет. Осыған орай түрлі ведомстволарға бағынатын бағырдың мекемелерінің негізінде тиімді Ұлттық геология қызметін құру керек.

Бұл орган жер қойнауын кімге және қалай беруді шешетін монополияға айналуға тиіс. Оның міндеті – инвесторларға кешенді қызмет көрсетіп, қолдау білдіру.

2-3-БЕТТЕРДЕ

ШАМШЫРАҚ

Білім күні қарсаңында Қызылорда қаласында «Ұлағат білім ордасы» жеке мектебі ашылды. Салтанатты шарада облыс әкімі Гүлшара Әбдіқалықова ұстаздар мен оқушыларды құттықтап, жаңа оқу жылына сәттілік тіледі.

БІЛІМ ОРДАСЫНЫҢ БАҒДАРЫ АЙҚЫН

– Ең алдымен баршаңызды Білім күнімен шын жүректен құттықтаймын! Пандемия салдарынан мектеп оқушылары өткен жылы қашықтан білім алуға мәжбүр болды. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың тапсырмасына сәйкес жаңа оқу жылында оқушылар дәстүрлі форматта білім алатын болады. Балаларымыздың оқу үлгерімі мен білім сапасы үшін бұл онтайлы шешім болды деп санаймыз. Аймақтағы эпидемиологиялық ахуалды ескере отырып, оқушылар мен мұғалімдерді қорғаудың барлық кешенді шараларын қабылдадық. Біз үшін әрбір баланың денсаулығы қашанда маңызды, – деді облыс әкімі.

Оқушыларға айқара есігін ашқан 450 орындық білім ұясында 21 оқу кабинеті, дене шынықтыру, акт залдары кітапхана бар. Оқушыларға 33 педагог сабақ береді. Мемлекеттік-жекешелік әріптестік негізінде ашылған «Ұлағат білім ордасының» құрылтайшысы – Қалқабек Әжібеков пен мектеп директоры Досбол Аймұхамбетов.

Аймақтағы демографиялық өсім мен халықтың көшіп-қону белсенділігінің жоғары болуына байланысты 1-сыныпқа қабылданатын оқушылардың өсімі байқалады. Биыл 18 мың бала мектеп табалдырығын аттады. «Ақмешіт-ақпарат»

ҚАЛА ӘКІМДІГІНДЕ

Әкімдіктің мәжіліс залында қала әкімі Ғанибек Қазантаевтың төрағалығымен аппарат мәжілісі өтті. Мәжілістің күн тәртібіндегі мәселелер талқыланбастан бұрын қала басшысы жаңадан тағайындалған қалалық жер қатынастары бөлімінің басшысы Бекмұрат Тәліпұлы және қалалық құрылыс бөлімінің басшысы Біржан Далабайұлын таныстырып, жаңа қызметтеріне табыс тіледі.

ҒАНИБЕК ҚАЗАНТАЕВ, ҚАЛА ӘКІМІ:

«ЖЫЛУ МАУСЫМЫНА ДАЙЫНДЫҚ УАҚЫТЫЛЫ БІТУІ ҚАЖЕТ»

Одан әрі қала әкімінің төрағалығымен өткен мәжілістің күн тәртібіне енген мәселелер қаралды. Бірінші мәселе бойынша қала әкімі аппаратының басшысы Жанмұрат Сейілов көрсетілетін мемлекеттік қызметтердің сапасы туралы баяндалды.

Осы жылдың I жартыжылдығында қала әкімдігіне қарасты мемлекеттік мекемелер 59 мемлекеттік қызмет түрі бойынша өтініштер қабылдап, оның ішінде мемлекеттік қызметтердің 28 түрі азаматтарға арналған үкімет мемлекеттік корпорациясы, 51 түрі электрондық үкімет веб-порталы, ал 31 қызмет тікелей мемлекеттік мекемелердің кеңселері арқылы қолжетімді болған. Аталған мемлекеттік қызмет түрлері бойынша есептік кезеңде қызмет алушыларға жалпы 52 мың 854 қызмет көрсетіліп, өткен жылмен салыстырғанда 4 процентке артқан.

4 БЕТТЕ

ҚАЛА ТЫНЫСЫ

ӘКІМДІК КӘСІПКЕРЛЕРГЕ, КӘСІПКЕРЛЕР ҚАЛА ДАМУЫНА ДЕМЕУ БОЛМАҚ

Қала әкімі Ғанибек Қазантаев қаладағы кәсіпкерлік саласын дамыту мақсатында апта сайын өңірлік кәсіпкерлер палатасында әкімдікке қарасты бөлімдерге «Ашық есік» күнін ұйымдастыруды тапсырған болатын. Шаһар басшысының тапсырмасына сәйкес «Ашық есік» күні ұйымдастырылды. Ғанибек Қонысбекұлы өзі барып мән-жайды бақылап та қайтты.

Кәсіпкерлік палатасының алаңына барған қала әкімі ашық есік күні аясында атқарылып жатқан жұмыстарды көріп, палата жұмысының негізгі мақсаты да өз кәсібін жаңа бастаған кәсіпкерлерге кеңінен ақпарат беру болып табылатынын, отандық өндірісті қолдау, саланы ынталандыру мақсатында ашық есік күндерін жиі өткізу керектігін баса айтты.

Одан бөлек өңірлік кәсіпкерлер палатасының директоры Ғалымбек Жаксылықов жұмыс жоспарларымен таныстырып, пікір алмасып, түйткілді мәселелердің шешу жолдарын қарастырды.

Кездесуде қала әкімі кәсіпкерлік саласының деңгейі жоғарыламай салық базасының молаюы мүмкін еместігін алға тартты. Сондай-ақ сала бойынша күрмеуі шешілмеген мәселенің көптігін айтып, алдағы уақытта халыққа қажетті кәсіп көзін ашу жайын талқылады.

4 БЕТТЕ

ХАЛЫҚ БІРЛІГІ ЖӘНЕ ЖҮЙЕЛІ РЕФОРМАЛАР —

Жер қойнауын пайдалану саласына, әсіресе геологиялық барлау және жер қойнауын кешенді зерттеу ісіне тиімді қажет.

Ұлт жоспары аясында басталған реформаларды соңына дейін жеткізген жөн. Атап айтқанда, геологиялық ақпараттың ашық цифрлық мәліметтер базасын құрып, оны инвесторлар үшін қолжетімді ету керек.

Жер қойнауы — ұлттың байлығы. Оны пайдалануға беруді оша кабинеттерде «бармақ басты, көз қыстымен» шешу заңсыз деп танылуға тиіс. Тиісті органдар бұл мәселе бойынша бақылау жасауды қамтамасыз етеді.

Келесі мәселе. Мемлекеттің экономикаға тым көбірек араласуы оның өсімін тежейді, сыбайлас жемқорлыққа және заңсыз лобби жасауға әкеп соқтырады.

Мемлекеттік кәсіпорындар әлі де болса көптеген салада басымдыққа ие, жеңілдіктерді жеке дара пайдаланады.

Біз бұл проблемаларды шеше бастадық.

Мәселен, Мемлекеттік басқару тұжырымдамасында квази-мемлекеттік секторды қысқарту және оның тиімділігін арттыру, жұмысының ашықтығы мен есептілігін қамтамасыз ету жөніндегі шаралар қарастырылған.

Реформалар жөніндегі жоғары кеңес жекешелендірудің жаңа жоспарын мақұлдады. Енді оны қатаң бақылау қажет.

Бұдан басқа да мәселелер бар. Атап айтқанда, жекелеген ұлттық компаниялар мен мемлекеттік кәсіпорындар шығынға батып жатыр. Сөйте тұра неге олардың бірінші басшылары жауапкершілік аркаламайды? Үкімет бұл мәселені шешуі керек.

Сонымен бірге біз инфляцияның бақылаусыз өсу проблемасымен бетпе-бет келдік. Үкімет пен Ұлттық банк бәрін әлемдік үрдіске жауап, инфляцияның алдында қауқарсыздық танытып отыр.

Мұндай сылтау ұлттық экономиканың әлсіздігін көрсетеді. Онда «біздің кәсіби экономистеріміздің рөлі қандай?» деген сауал тұрғыдайды.

Үкімет пен Ұлттық банктің басты міндеті — инфляцияны 4-6 пайыз деңгейіне қайтару.

Жалпы сомасы 6,3 триллион теңге жұмсалған дағдарысқа қарсы шаралар жүзеге асырылғаннан кейін экономикамызда артық ақша пайда болды. Алайда, бүгінгі таңда бөлінген қаржы әлі бармай жатқан салалар бар. Екінші деңгейдегі банкістер шағын жобаларға, әсіресе ауылға арнап ақша салмайды. Сондықтан микроқаржы ұйымдарының әлеуетін іске қосу керек. Олар жергілікті жерде жұмыс істейді. Өзіннің тұтынушыларын, олардың бизнесі мен мүмкіндіктерін жақсы біледі.

Ұлттық банк пен Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігі бұл мәселе бойынша шешімдер топтамасын әзірлеуі қажет.

Стратегия активтер деңгейін төмендету жұмысы да айрықша маңызға ие.

Біз мемлекет банктеріне көмектеспеуге тиіс деген шешім қабылдадық.

Сонымен бірге шектеу қойылып, бұғатталған активтерді экономикалық айналымға қайтару керек. Алайда, мұны тек қана нарықтық негізде жүзеге асырған жөн. Бұған заңнамалық негіз болуы қажет.

Үкімет Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігімен бірлесіп, жылдың соңына дейін тиісті заң жобасын Парламентке енгізіңіз.

Енді инфляцияның монетарлық емес тұстарына тоқталайық. Оның екі бағыты — азық-түлік бағасы.

Қазақстанның ауыл шаруашылығының әлеуеті орасан зор екені көп айтылады. Бірақ агроөнеркәсіп кешені саласында қордаланған проблемалар да аз емес.

Ең алдымен, бұл — азық-түлік тауарларының бағасын белгілеудің және оны бөліп таратудың тиімсіз жүргізілуі.

Мен бұған дейін көтерме тарату орталықтарының желісін құрудың маңыздылығы туралы айта келетінмін. Бұл міндет орындалып жатыр.

Осы орталықтардың шағын ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілерге, соның ішінде, жеке қосалқы шаруашылықтарға да қолжетімді болуын қамтамасыз ету маңызды. Бұл нарықтың монополиялануына жол беруге болмайды.

Сонымен бірге өнім өндірушілер тұтынушыға дейінгі аралықтағы бағаның бөріне бірінші бақылау жасау қажет. Қазір осы жұмысқа бірнеше мекеме жауапты. Әр жолы баға шарықтағанда олар байыппен сараптама жасап, тиімді шаралар қабылдаудың орнына бір-біріне сөйлестіріп отырады.

Бұл жұмысты ретке келтіретін кез келді. Жауапкершіліктің аражігін ажырату керек. Бір мекемені басты орган ретінде айқындап, өзгелерінің өзара іс-қимылын бақылау белгілеу қажет.

Үкімет осы мәселе бойынша бір айдың ішінде шешім қабылдауға тиіс.

Екіншіден, ауа райының қолайсыздығы мал шаруашылығында түйткілді мәселелер бар екенін көрсетті. Біз жедел шара қабылдап, жем-шөп тапшылығына байланысты ахуалды реттедік. Дегенмен, бұл салада әлі де жүйелі жұмыс атқару керек.

Жем-шөп дайындауға қажетті жер көлемін кеңейткен жөн. Сондай-ақ егіс алқабына әр жылы әртүрлі дақыл егу талабын сақтау үшін тиісті бақылауды күшейткен абзад. Ғарыштық мониторинг және қашықтан зерттеу мүмкіндігін енгізу қолдану керек.

Жайылымдық жерді тиімді пайдалану да өте маңызды. Қазір мал жаятын жерге шаруалардың қолы жетпей жүр. Өйткені мұндай алқаптарды кейбір белгілі адамдар иеленіп алған. Тіпті оны адам аяғы басыпайтын етіп қоршап тастаған.

Өкіміз тұрса себептері сылтауратын, иқпалды адамдардың ығына жығылып, бұл мәселені шеше алмай отыр. Үкімет құзырлы органдармен бірлесіп, осы ахуалды өзгертіпін батыл шаралар қабылдауға тиіс. Жеке қосалқы шаруашылықтардың малын жайылымдық жермен қамтамасыз ету мәселесіне айрықша назар аудару қажет. Олардың құқықтық мәртебесі және көрсетілетін қолдау тәсілдері «Жеке қосалқы шаруашылықтар туралы» бөлек заңда көрініс табуы керек. Үкімет бұл заң жобасын өте қысқа мерзімде әзірлеуі тиіс.

Ветеринария саласын да жетілдіру қажет.

Бұл салада орталық пен өңірлер арасындағы міндеттер мен құзыреттер нақты бөлінуі керек. Мал басының амандығы және өнімділігі жергілікті ветеринарлардың тиімді жұмысына байланысты. Бұл, түрлер келгенде, ауылдағы ағайынның әлауатына тікелей әсер етеді.

Ветеринария қызметі қазіргі заман талабына сай болмаса, ауыл шаруашылығы өнімдерінің экспортын арттыру мүмкін емес. Сондықтан осы салада жүйелі жұмыс атқарылуға тиіс. Атап айтқанда, үдерістерді цифрландыру, мәлімет жинау және оны автоматтандыру, маман даярлау және олардың

Басы 1-бетте. Жалғасы 3-бетте.

жалақысын көбейту шаралары. Үкімет жыл соңына дейін ветеринария жүйесін реформалау жөнінде нақты шаралар қабылдауы керек.

Үшіншіден, біздің аграрлық саясатымызда сабақтастық болмай отыр. Министр ауысса, саланың саясаты да өзгереді. Мұндай жағдайда шаруаларға алдағы жұмысты жоспарлау қиында түседі. Бірінші негізгі бағыт болуы қажет. Соған сәйкес субсидиялау тәсілдерін қайта қарап, тұрақтандыру керек.

Келесі мәселе. Соңғы бес жылдың өзінде субсидиялауға екі триллион теңгенден астам қаржы бөлінді. Өкінішке қарай, агроөнеркәсіп кешеніне қатысты қозғалған қымыстық істердің жартысынан астамы субсидияны талантарға салуға байланысты болып отыр. Бұған жол беруге болмайды.

Нормативтік негізін нығайтып, тиімді жоспарлау және мониторинг жүргізу жүйесін енгізу қажет.

Субсидияны рәсімдеу тәртібі түсінікті әрі толығымен ашық болуға тиіс. Шағын және орта шаруашылықтар үшін субсидия толығымен қолжетімді болуы керек. Ауыл шаруашылығын технологиялық тұрғыдан қайта жабықтауды қолдау тәсілдерін мұқият қарауымыз қажет. Агроөнеркәсіп кешені қолданатын технологияның шамамен 90 пайызы әбден ескірді. Оны жаңарту керек.

Ауыл шаруашылығын субсидиялау саясатын өнеркәсіп саласындағы мемлекеттік саясатпен ұштастырған жөн. Үкімет пен «Байтөрек» холдингі осы мәселе бойынша ұсыныстар әзірлеуі қажет.

Жалпы ауыл шаруашылығы саласының басты міндеті — еліміздің негізгі азық-түлік өнімімен толық қамтамасыз ету.

Мен биыл ауыл шаруашылығы жерлерін шетелдіктерге және олардың қатысуы бар компанияларға сатуға және жалға беруге біржола тыйым салған заңға қол қойдым. Жер кодексіне қазақстандық инвесторларды ауыл-аймақтарды дамыту үшін қаржы салуға ынталандыратын түзетулер енгізілді. Бұл өзгерістер ауыл шаруашылығы жерлерін толық экономикалық айналымға түсіруге мүмкіндік береді. Шыны мәнінде, осы шешімдердің барлығы агроөнеркәсіп секторына оң ықпал етеді. Соның арқасында ауыл шаруашылығы ұлттық экономиканың негізгі қозғаушы күшіне айналады деп сенемін.

Келесі мәселе. Қазіргі заманда бәсекеге қабілеттіліктің басты факторының бірі — барынша цифрландыру.

Қазақстан үшін заманауи цифрлық технологиялар трансферті, Индустрия 4.0 элементтерін енгізу айрықша маңызды. Біз шетелдегі стратегиялық серіктестерімізбен белсенді жұмыс істеуге тиіспіз.

Сонымен бірге отандық IT-секторды дамытып, күшейте түсу де маңызды. Елімізде жас, білімді әрі ынталы мамандар керек. Цифрландыру жөніндегі ұлттық жобаның аясында кемінде 100 мың жоғары білікті IT-мамандар даярлау қажет.

Цифрлық саладағы қызметтер мен тауарлардың экспорты 2025 жылға қарай кемінде 500 миллион долларға жетуге тиіс.

Осы жерде бастама да міндеттер мемлекеттік секторды толығымен «цифрлық қайта жүйестеу» талап етеді. Мұндағы бұрыннан келе жатқан басты түйткіл — мемлекеттік органдардың ақпараттық жүйелерінің өзара тиімді кіріктірілуі. Бұл мәселе түбегейлі әрі тезірек шешімін табуы керек.

Біріншіден, «Электронды үкіметтің» мүдде және құрылымды жасау керек. Мемлекеттік сектордың барлық IT-бастамасы тек қана қазақстандық мөхеткіш және платформасына негізделген.

Бұл платформа қайталауларды, тиімсіз шығыстарды және бюрократияны жоюды. Мемлекеттік қызметтер азаматтарға смартфоннан 100 пайыз қолжетімді болады.

Екіншіден, біз мемлекеттік органдардың бизнес үдерісін түгел қайта қарап, цифрлық форматқа көшіретін Цифрлық трансформация орталығын анымауы.

Үшіншіден, ұлттық компаниялар IT-қауымдастықпен өзара қарым-қатынас жасайтын платформа құруымыз қажет. Квази мемлекеттік сектордың цифрлық қажеттілігі мен сұранысын барынша отандық компаниялардың күшімен қамтамасыз етілуі тиіс.

Төртіншіден, мәлімет беру желісін халықаралық дәліздермен ұштастыра отырып, оны біртіндеп кеңейту және жаңарту қажет. Көріні елдерге де қызмет көрсете алатын мәлімет өңдеудің заманауи орталықтарын құру керек.

Біз еліміздің орасан зор ақпараттық телекоммуникациялық әлеуетін іске асыра білуге тиіспіз. Жаңа цифрлық дәуірде ол географияға тәуелсіз болуы тиіс.

Қазақстан Еуразия өңірінің басым бөлігі үшін орталық цифрлық хаққа айналуға тиіс.

Осы міндетті орындау үшін қарлық әлеуетімізді күшейтіміз керек. Премьер-Министр маған өз ұсыныстарын берін.

Келесі мәселе. Ауғанстандағы ахуал және жаһандық шиеленістің күшеюі бізге қорғаныс өнеркәсібі кешенін және Өкесі доктринамызды толығымен қайта қарауға міндеттейді.

Қорғаныс қабілетімізді нығайтып, қауіп-қатерлерге жедел үн кату мемлекеттік маңызды бар басымдыққа айналуға тиіс.

Біз сыртқы қатерге және оқиғаның қалай өрбуіне де дайын болуымыз керек.

Сырттан тонетін қауіпті модельдеу айрықша өзектілікке ие болуа. Стресс-тест өткізіп, сценарийлер дайындаған жөн. Соның негізінде мемлекеттік аппараттың іс-қимыл жоспары әзірленіп, түзетіліп отыратын болады.

II. ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ ЖҮЙЕСІНІҢ ТИМДІЛІГІН АРТТЫРУ

Халқымыз «Бірінші байлық — денсаулық» деп бекер айтпаған. Коронавирус денсаулық сақтау саласы үшін үлкен сынақ болды. Әлемді жайлаған індеттің беті әлі қайтар емес. Күн сайын мыңдаған азаматымыз дертке шалдығып, талай адам өмірден өтуде.

Біз уақыт ұттырмай індетпен күресу шараларын дереу қолға алдық. Қазақстан — коронавирусқа қарсы вакцина жасап шығарған әлемдегі санаулы мемлекеттің бірі.

Біздің вакцинамыздың тиімді әрі қауіпсіз екеніне еш күмән жоқ. Қазір QazVac-қа өзге мемлекеттер де сұраныс білдіруде. Елімізде вакцина қоры жеткілікті, азаматтарымыздың таңдау мүмкіндігі бар. Көптеген мемлекеттердің бұған қолы жетпей отыр.

Елімізде жаппай екіп салу жүріп жатқанымен, қоғамда оған қарсы адамдар әлі де көп. Олар өздері бас тартып қана қоймай, халықты кері үгіттеуде. Соның кесірінен қанама жұртты адастырады. Мұндай адамдар өзіннің ғана емес, өзгенің өмірі үшін де жауап беретінін түсінуге тиіс. Сондықтан екіп алуға қарсы үгіттеп жүргендердің жетегінде кетпеген жөн.

Адамзат қотенің індетті бастан өткерген. Вакцина пайда болғаннан кейін ғана қауіпті дерттерге тосқауыл қойылғанын ұмытпауымыз керек. Алдағы уақытта әлемде коронавирустың жаңа штамдары шығуы мүмкін. Сарышылар басқа да індеттер пайда болатынын айтады. Біз оның қашан болатынын күтіп, қарап отыра алмаймыз. Осындай жағдайда өмір сүріп, әрі қарай дамуға бейімделуіміз керек.

Қазір «буестерлік вакцина» сатып алу өте маңызды. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымында тіркелген вакциналарды тезірек сатып алу қажет. Сонымен бірге бүкіл денсаулық сақтау саласын тұрақты екіп алу жүйесіне дайындаған жөн.

Еліміздің биологиялық қауіпсіздігін болжаумен айналысатын Ұлттық жүйе құрылуға тиіс. Бұл шара тиісті заң жобасында қарастырылған. Парламенттен осы заң жобасын қазіргі сессияның соңында дайындауға сұраймын.

Медициналық сараптама жасайтын көптеген зертханамыз халықаралық стандартқа сай емес. «Дени сау ұлт» жобасы бойынша кемінде 12 зертхананы жоғары технологиялық құралдармен жабықтау қажет. Соның арқасында зертханаларымыз 90 пайызға дейін халықаралық талапқа сай жұмыс істейтін болады.

Коронавирусқа қатысу жоқ ауруларға байланысты ахуалды нашарлатып алмауымыз керек. Пандемия кезінде жоспарлы скринингтер мен ота жасау кейінге қалып жатыр. Бұрыннан бар стандартты екіптер көптеген балаларға салыпбай қалады. Өрине, бұған жол беруге болмайды.

Медицина саласына қолдау қаржы құю керек. Бұл қаражат инфрақұрылымға, маман даярлауға және халықты дәрі-дәрмекпен қамтамасыз етуге жұмсалып отыр.

Фармацевтика өнеркәсібіне ерекше көңіл бөлу қажет. Вируспен күрес кезінде дәл осы сала еліміздің бәсекеге қабілеті мен қауіпсіздігі үшін маңызды екеніне көзіміз жетті. Сондықтан медицина өнімдерін зертханалық және техникалық сынақтан өткізетін орталық құруымыз керек.

Жаңадан фармацевтикалық корпорациялармен ынтымақтастықты жаңаландырамыз. Инвесторларды тартып, озық технологияны және осы саладағы жаңа зерттеу жұмыстарын игеруді қолға алу керек. Отандық тауар өндірушілермен жасалатын оффшор келісім шарттарының көлемін арттырып, өнім түрін көбейту қажет.

Біздің дәрі-дәрмек пен медициналық құрал-жабдықтың 17 пайызы ғана — отандық өнім. 2025 жылғы осы 50 пайызға жеткізу қажет.

Денсаулық кепілі — дене шынықтыру. Жұрттық және балалардың спортпен шұғылдануына жағдай жасауы қажет екенін тағы да қайталап айтамын. Облыс әкімдері спорт инфрақұрылымын біртіндеп салуды қамтамасыз етуге тиіс.

Жалпы Токио олимпиадасының қорытындысына байланысты спорттағы ахуалды бөлек келесте қарау қажеттігі туындап отыр.

III. САПАЛЫ БІЛІМ БЕРУ

Биылғы қантар айынан бастап педагогика саласы қызметкерлерінің жалақысы 25 пайызға көбейді.

Алдағы үш жылда осы мақсатқа тағы 1,2 триллион теңге жұмсаймыз.

Қабылданған шаралар жемісін беріп жатыр. Педагогикалық мамандықты қалап, оқуға түскендердің орташа балы күрт өсті.

Біз ұстаздарды қолдау саясатын жалғастыра береміз. Қазіргі жаһандық өзгерістер кезеңінде тұлғаның білімі еңбек нарығына шыққанға дейін-ақ жеткіліксіз болып қалуы әбден мүмкін. Сондықтан құзырлы министрліктің алдында оқу бағдарламаларын жаңа жағдайға бейімдеу міндеті тұр. Бұл — кезек күттірмейтін шаруа.

Пандемия кезінде қашықтан оқытудың нәтижесі ұлттық телекоммуникация желілерінің тиімділігі төмен екенін көрсетті. Мұндай ахуал негізгі, қарапайым білімнің өзін менгерге алмаған оқушылардың саны артуына әкеп соқты. Тағы бір проблема, нағыз қиындық осы деуге болады, балалар оқуын тастап кетіп жатыр. Өйткені білім алуды қажет деп санамайтын болды.

Үкіметке бұл мәселемен, атап айтқанда, қашықтан білім беруге қажетті ақпараттық жүйенің сапасын жақсартумен мықтап айналысуды тапсырамын.

Біздің білім беру жүйеміз қолжетімді әрі инклюзивті болуға тиіс.

Сонымен бірге жағымды жаңалығымыз да бар. Биыл бірнеше оқушы халықаралық пән олимпиадаларының жеңімпаздары мен жүлдегерлері атанды. Ондай дарынды балаларға жан-жақты қолдау көрсету қажет. Біз оларға жоғары оқу орнына түсу үшін конкурстан тыс гранттар береміз. Бір реттік ақшалай сыйақы да төлейміз. Балалардың ұстаздарына да моральдық және материалдық тұрғыдан ынталандырамыз.

Тұрмысы төмен отбасында өсіп жатқан балаларға орта білім берудің жалпыға міндетті стандарты аясында қолдау көрсету айрықша маңызды.

Материалдық қолдау көрсету шараларын «Цифрлы ұстаз» білім беру жобасымен толықтырған жөн.

Білім беру жүйесіне жігерлі әрі білікті мамандар қажет. Мұғалімдерді қазіргідей 5 жылда емес, 3 жылда бір рет қайта даярлықтан өткізіміз керек деп санаймын. Өйткені олар шәкірттің бойына жаңа білім сіңіре алатындай нағыз ағартушы болуға тиіс. Бұл ретте, ұстаздардың курстан өту үшін өз қалтасынан ақша төлеуіне ешқандай қол берілмейді.

Орта білім беру жүйесіндегі өткір проблеманың бірі — мектептердегі орын тапшылығы. 225 мың оқушыға орын жетіспейді. Шұғыл шара қабылдасак, 2025 жылға қарай орын тапшылығы 1 миллионға жетеді.

Мен 2025 жылға дейін кемінде 800 мектеп салу туралы тапсырма берген болатынмын. Бүгін оның санын бір мыңға жеткізуді міндеттеймін.

Мектептерді бюджет қаржысына салаумен қатар, осы өзекті мәселені шешуге жеке секторды да тартқан жөн. Толық білім беретін ауыл мектептерін оқушы санына қарай қаржыландыруға біртіндеп көше бастауымыз керек.

Балаларды ерте жастан мамандыққа бейімдеу айрықша маңызға ие болуа. Өскелең ұрпақ өзінің болашақ кәсібін саналы түрде таңдай білуге тиіс. Үкімет «Атамекен» Ұлттық кәсіпкерлер палатасымен бірлесіп, осы маңызды міндетті шешумен айналысуы керек.

Біз «Тегін техникалық және кәсіби білім беру» жобасын жүзеге асыруды жалғастырамыз. Бүгінгі таңда НЕЕТ санатындағы 237 мың жас оқу да оқымайды, жұмыс та істемейді. Жыл сайын мектеп бітірген 50 мың тұлға оқуға ақшы негізде түседі. Олардың 85 пайызы — тұрмысы төмен отбасының балалары. Бұл жағдайды түзету қажет. Сұранысқа ие барлық мамандық бойынша техникалық және кәсіби білім жүз пайыз тегін берілуі керек.

Мамандық алудың тағы бір мүмкіндігі армияда берілуіне тиіс. Мерзімді әскери қызметтегі сарбаздардың экономикадағы нақты сектор үшін қажетті жұмысшы мамандығын игеру мәселесін пысықтаған жөн. Құзырлы министрлік жоғары білім беру сапасын арттыруды қамтамасыз етуге тиіс. Жоғары оқу орнындағы мамандардың сапалы даярлануына жауап беруге міндетті.

Ғылымды дамыту — біздің аса маңызды басымдығымыз. Бұл саладағы түйткілдердің шешімін табу үшін жылдың соңына дейін заманауи ғылымға қажетті инфрақұрылымды жасау керек. Ғылым саласын гранттық қаржыландыру мерзімін бес жылға дейін ұзарту мәселесін қарастырамыз. Ұлттық ғылым кеңестер шешімдерінің әділдігі туралы мәселе де күн тәртібінен түспей тұр. Осыған орай, апелляция институтын енгізу қажет деп санаймын.

Жалпы еліміздің білім беру және ғылым саласының алдында кезек күттірмес ауқымды міндет тұр. Бұл — уақыт талабына сай болумен қатар, арқашан бір адам алда жүріп, тың жаңалықтар ұсына білу деген сөз.

IV. ӨНІРЛІК САЯСАТТЫ ЖЕТІЛДІРУ

«Халық үніне құлақ асатын мемлекеттің» басты қағидаты — мемлекеттік аппарат азаматтар мүддесі үшін жұмыс істеуге тиіс. Бұл бірінші кезекте жергілікті билікке қарата айтылып отыр.

Тұрғындармен тікелей қарым-қатынас жасап, олардың проблемаларын шұғыл шешумен дәл осы әкімдіктер айналысады. Бірақ әрдайым осылай болып жатқан жоқ. Жоғары басшылықтың өңірлерде қабылданған шешімдерді түзетуіне, тіпті кейде солардың орнына шешім қабылдауына тура келеді.

Түрлі деңгейдегі әкімдердің батыл әрі дербес қадам жасауға қабілеті жетпей жатады. Олар орталыққа жалтақтап жұмыс істейді.

Бұл негізінен, әкімдердің халық алдындағы қазіргі жауаптылық деңгейі ж

ЕЛ ӨРКЕНДЕУІНІҢ БЕРІК НЕГІЗІ

Президент Әкімшілігі осы мәселеге байланысты ұсыныстар топтамасын әзірлеуі керек.

Өңірлік саясатта әлеуметтік экономикалық дамуға теңсіздікті азайтуға айрықша мән беру керек.

Әр аймаққа тән міндеттерді жалпыұлттық басымдықтармен дұрыс ұштастыра білу қажет.

Ұлттық даму жоспары аясында азаматтардың тұрмыс сапасын арттыру үшін нақты 25 міндет айқындалды.

Жұмыссыздықтың басым бағыттары – осы. Сондықтан Үкімет пен өкілдердің міндеттері дамыту жоспарларын бекітілген жалпыұлттық міндеттерге сәйкес жаңартуы қажет.

Өрне, теңсіздікті азайтудың басты тәсілінің бірі – бюджет қаржысын басымдыққа сай жұмсау. Республикалық бюджеттен қаржы бөлу әкімдердің псықтығына, қандай да бір жеке көз-қарасқа және басқа да субъективті факторларға байланысты болмауы керек.

Бюджет үдерісін «қайта құрғын» үшін жан басына қарай қаржыландыру тетігін неғұрлым кеңірек қолданып, бюджет лимиттерін бөлудің объективті әдістерін енгізу қажет.

Бюджет үдерістерін жеңілдетіп, бюрократияны барынша азайтқан жөн. Сондай-ақ бюджетті жоспарлау мен орындау кезінде цифрлық тәсілдерді қолдануды кеңейту керек.

Сонымен бірге бюджеттік бағдарламалар, әкімшілерінің жауапкершілігін арттыра отырып, болшектенген бюджетті енгізу керек.

Үкімет бюджет занаимасы мен заңға тәуелді актілерге енгізілетін тиісті өзгерістер топтамасын әзірлегені абзал.

Жобалардың еметалық құнын үнемі артық көрсету – аса өкір проблема. Бұл балабақша және мектеп сияқты шағын жобаларға да, ірі инфрақұрылымдық жобаларға да қатысты. Қолданыстағы нормативтік база мен тәжірибені өте қысқа мерзім ішінде түбегейлі қайта қарау керек. 1 желтоқсанға дейін Үкімет пен Есеп комитетіне ұсыныстар енгізуі тапсырылған.

Келесі мәселе – өңірлердің қаржылық дербестігін арттыру. 2020 жылдан бастап шағын және орта бизнестен түсетін корпоративті табыс салығы жергілікті бюджетке берілді. Содан бері экономикалық белсенділігі төмендегеніне қарамастан, жергілікті бюджеттердің түсімі жоспарлағанда 25 пайызға артық түсе бастады. Бұл әкімдердің жергілікті бизнесті дамытып, инвестициялар мен салықтық базаны көбейтуге қызығушылық артқанын білдіреді. Осы бағыттағы жұмысты жалғастыру керек. Үкіметтен жыл соңына дейін тиісті ұсыныстар топтамасын әзірлеуді сұраймын.

Қазақстан орнықты урбанизацияны үрдісімен келе жатыр. Тұрғын саны миллионнан асатын қалалар еліміздің жаһандық бәсекеке қабілетінің тірегі, ал облыс орталықтары өз өңірлері өсіміннің өзге болуға тиіс. Сондықтан алғомарацияны дамыту туралы заң мен қалалардың кешенді құрылысының жаңа стандарттарын әзірлеу керек.

«Адамдар – инфрақұрылымға» қағидатының сақталуы айрықша маңызды. Болашағы бар ауылдарды дамытуға баса назар аудару керек. Басты мақсат – олардың өңірлік стандарттар жүзесіне сай болуын қамтамасыз ету. Бұл ұстанымдар Аумақтық даму жоспарында бекітілуі тиіс.

Қазір өндірістік өнеркәсіптің 40 пайыз 27 монокаланың еншісінде. Онда 1,4 миллион азаматтық тұрады. Монокалалардағы тыныс-тіршілікті одан әрі жаңадандыруға қатысты жаңа-жаңы ойластырылған шешімдер қажет. Бұл мәселені біз жуық арада бөлек келісте талқылайтын боламыз.

Жергілікті өзін-өзі басқаруды дамыту – басым бағыттың бірі. «Халық қатысатын бюджет» орталыққа бағынатын қалалар мен облыс орталықтарына табысты енгізілді. Азаматтардың нақты сұранысына сәйкес ондаған абаттандыру жобасы жүзеге асырылды. Бұл – жақсы тәжірибе. Енді абаттандыру және тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығының бюджетіндегі «халық қатысатын» үлесті 10 есе арттыру керек. Еліміздің ішкі байланысын жақсарту үшін көлік инфрақұрылымына қатысты бұған дейін басталған барлық жобаны аяқтауымыз керек.

«Нұрлы жол» мемлекеттік бағдарламасы аясында орталықты өңірлермен жалғайтын біртұтас көлік желісі қалыптасуда. Стратегиялық маңызды зор инфрақұрылымдық және әлеуметтік жобалар жүзеге асырылды. Өкімдер мен Үкімет әрбір өңір үшін қолдау маңызды. Жергілікті бюджет инфрақұрылымдық жаңғыртуға байланысты талайдан бері қордаланған мәселелер бар. Үкімет «Самұрық-Қазына» қорымен бірлесіп, мынадай ауқымды жобаларды жүзеге асыруға кірісуі қажет.

Алматыдағы 2-ші жылуэлектр орталығының аумағында булы газ қондырғысын салу, 3-ші жылуэлектр орталығын жаңғырту және 1-ші жылуэлектр орталығын кеңейту керек.

Өндірістік өндіріс 1000 мегаватт энергия өндіретін жаңа қуат көздерін іске қосу қажет. Алматы қаласы мен Алматы облысындағы кабель желілері жаңғыртуы тиіс. Бұл жобаларға салынатын инвестицияның жалпы көлемі бір триллион теңгеден асырды. Біз стратегиялық инвесторларымызбен бірлесіп, еліміздің түрлі өңірінде шамамен 2400 мегаваттық жаңғыртылатын қуат көзін іске қосамыз.

Еліміздің экология мәселесі басты назарда болуға тиіс. Әсіресе, ауаның тазалығы айрықша маңызды. Сондықтан мейлінше ластанған 10 қаланы орта мерзімді кезеңде газға немесе баламалы қуат көздеріне көшірген жөн.

Был батыс өңірлерін газбен қамтамасыз ету ісін жақсарту үшін жалпы сомасы 700 миллиард теңге болатын үш жоба бойынша жұмыс басталады. Бұл – Қашағандық газ өңдеу зауытының және «Мақат-Солтүстік Кавказ» магистралды газ құбырының құрылысы, сондай-ақ «Бейнеу-Жанаөзен» магистралды газ құбырын жаңғырту жұмысы.

Тағы бір маңызды мәселе бар. Біріккен Ұлттар Ұйымы алдағы он жылдың ішінде жаһандық деңгейде су ресурстарын тапшылығы болады деп болжам жасап отыр. 2030 жылға қарай су тапшылығының көлемі 40 пайызға жетуі мүмкін. Сондықтан біз жаңа технологиялар мен цифрландыру арқылы суды үнемдеуге көшуіміз керек. Су тапшылығын жоюдың басқа жолы жоқ. Бұл – аса маңызды міндет.

Үкімет су пайдалануды реттеу және оны үнемдеу технологиясын енгізу жұмысын ынталандыру үшін нақты шешімдер әзірлеуге тиіс. Су нысандарының экожүйесін сақтап, оны үнемі пайдалану үшін аса маңызды 120 каналды қайта жаңғыртуға кірісеміз. Ақмола, Алматы, Батыс Қазақстан, Жамбыл, Қызылорда, Түркістан облыстарында жанадан 9 су қоймасы салынады. Бұл – ауқымды жоба. Бірақ біздің қолымызда қажетті ресурстың бәрі бар.

Атырау және Маңғыстау облыстарының аудандарын ауызсумен қамтамасыз ету үшін «Астрахань-Маңғыстау» магистралды су құбыры жаңғыртылады және Кендірлі кентінде су тұщытатын жаңа зауыт салынады. Жалпы ондаған жылдар бойы қомақты қаржы бөлінгеніне қарамастан, ауызсу мәселесі әлі шешімін таппаған жоқ. Сондықтан өңірлерді дамытудың ұлттық жобасы аясында бек жыл ішінде халықтың 100 пайызын таза ауызсумен қамтамасыз етуді тапсырамын. Бұл – Үкіметтің алдында тұрған басты міндет.

Мен тағы бір маңызды мәселеге арнайы тоқталғым келеді. Дүние жүзі өнеркәсіп пен экономиканы экологиялық тазартуға бет бұрды. Қазір бұл – әншінің сөз емес, салық, баж және техникалық реттеу шаралары сияқты нақты шешімдер. Біз одан тыс қала алмаймыз. Мұндай шешімдер экспорт, инвестиция және технология трансферті арқылы елімізге тікелей әсер етеді. Шын мәнінде, бұл – Қазақстанның орнықты дамуы мәселесі. Сондықтан мен 2060 жылға қарай көміртегінен арылу міндетін жүктеп отырмын. Бұл бағытта өте байланыс жұмыс істеу керек. Кей-байтақ еліміздің тұрғындар саны да, экономикасы да өсіп келеді. Өсім сапалы болу үшін қуат көздері қажет. Көмір дәуірі біртіндеп келмесе кетіп бара жатқан заманда жаңғыртылатын энергияға қоса, біз сенімді базалық қуат көздерін ойластыруға тиіспіз.

Қазақстанда 2030 жылға қарай электр қуатының тапшылығы пайда болады. Өлемдік тәжірибеге қарасақ, мұның ең оңтайлы шешімі – бейбіт атом. Бұл – күрделі мәселе. Сондықтан қауесетке сеніп, эмоцияға берілмей, оны барынша тиімді шешуіміз керек. Үкімет пен «Самұрық-Қазына» біржылдың ішінде Қазақстанда қауіпсіз әрі экологиялық таза атом энергетикасын дамыту мүмкіндігін зерттеуге тиіс. Бұл мәселеге инженерлік саланы дамыту және атом саласындағы білікті инженер мамандардың жаңа буынның қалыптастыру мүмкіндігі тұрғысынан да қарау қажет.

«Жасыл» сүтегі өндірісі, жасыл сүтегі энергетикасы – болашағы зор бағыттар. Үкіметке осы мәселе бойынша да ұсыныстар әзірлеуді тапсырамын.

Соңы. Басы 1-2-беттерде.

V. ЕНБЕК НАРЫҒЫНДА ТИІМДІ ЭКОЖҮЙЕ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Пандемия еңбек нарығын едәуір өзгерті. Бұл – ең алдымен, қазақстан жұмыс істеу тәсілінің қарқынды дамуы.

Көптеген жаңа кәсіптер пайда болды, үдерістердің көпшілігі автоматтандырылып, цифрландырылып жатқан кәсіптер кезде бұл үрдіс тиіс серпінге ие болуға. Осындай жағдайда мамандықты жәні өзгерте білу және жаңа кәсіптерді игере алу арқылы ғана әркімнің бәсекеге қабілетті болуын қамтамасыз ете аламыз. Сондықтан бізге «Кәсіби біліктілікті туралы» заң қажет. Бұл құжат біліктілікті тану мәселесін реттеп, жұмысшыларды өзін-өзі қарым-қабілетін жетілдіруге ынталандыруға керек.

Жаппай цифрландыру үдерісі интернет-платформалар негізінде жұмыспен қамтудың жаңа үлгісін алып келді. Такси жүргізушілері, курьерлер және басқалар – осының жарқын мысалы. Бұл сала әлеуметтік және медициналық сақтандыру, зейнетақымен қамту және салық салу тұрғысынан мемлекеттің қолғабы етуіне мұқтаж болып отыр.

Біздің еңбек нарығымызға көші-қон үдерісі де зор ықпал етеді. Қазақстан – еңбек мигранттарын қабылдау жағынан ТМД елдері ішінде екінші орында. Бұл саладағы проблемаларды дұрыс шешуіміз керек.

Үкімет Көшкіон саясатының жаңа тұжырымдамасын әзірлеуге тиіс. Онда шешетіндері жұмыс істеп жүрген өз азаматтарымыздың құқықтарын қорғау тәсілдері де көрініс тапқаны жөн. Ел ішіндегі еңбек күшінің ұтқырлығы мәселесіне қатысты да жаңа ұстанымдар қажет.

Үкімет отүстікестің солтүстікке көшіп жатқан азаматтарға жәрдемақы бөлуін қолданыстағы тәсілдерін қайта қарау керек. Атап айтқанда, оны әкімдер арқылы ғана емес, отүстік өңірлерден адамдарды өз бетімен жалдайтын жұмыс берушілердің шығынын өтеу арқылы да беруге болады. Өз бетінше бизнеспен айналысқысы келетіндердің де көшуіне жағдай жасаған жөн. Көшіп келген азаматтар үшін алу ғана емес, ауыл шаруашылығымен айналысу үшін де жер телімдерін беру мүмкіндігін псықтау керек. Сондай-ақ, оларға мемлекеттік қолдау шаралары қолжетімді болуын қамтамасыз ету қажет.

Тағы бір мәселеге арнайы тоқталғым келеді.

Қазақстан – әлеуметтік мемлекет. Сондықтан, қиын жағдайға тап болған азаматтарға жан-жақты көмек көрсету – басты міндеттеріміз біз. Алайда, қоғамда патерналістік көңіл-күй және әлеуметтік масылдық үрдісі белең алуға. Ел ішінде әлеуметтік бағдарламаларды әдейі жеке мүддесіне пайдаланатын азаматтар аз емес. Мұндай адамдар кез келген өркеніеті елдегі сияқты заң емес, бүкіл қоғамның алдында жауап беруі керек. Осындай жағдайлар «мемлекеттен ала берсем» деген көзқарас қалыптастырды. Ал, көмекке шыныммен мұқтаж жандар, өкінішке қарай, әлеуметтік қолдау шараларына тыс қалып жатыр.

Өрне, біздің еліміздің мүмкіндіктері зор, бірақ оның да шегі бар. Ең бастысы, әлеуметтік жеңілдікке ие болсам деген орынсыз пығлы адамды өз еңбегімен табыс табу қабілетінен айырады. Мұндай жағдаймыз өмір салты ұрпақ тәрбиесіне қазірдің өзінде кері әсер ете бастады. Сондықтан, бізге түбегейлі өзгеріс керек. Заң да, қоғам да, адамдардың сана-сезімі де өзгертуі тиіс. Дайындалып жатқан Әлеуметтік кодексте осындай мәселелерге барынша назар аудару керек.

VI. САЯСИ ЖАНҒЫРУ ЖӘНЕ АДАМ ҚҰҚЫҒЫН ҚОРҒАУ

Саяси жаңғыруды біртіндеп жүзеге асыру – мемлекетіміздің стратегиялық бағдарының басым міндетінің бірі. Соңғы екі жылда біз бұл салада бірқатар елеулі өзгеріс жасай алдық. Митинг өткізу үшін алдын ала ескерту қағидаты жазылған жаңа заң қабылданды, партиялардың Мәжіліске өтуі шегі 5 пайызға дейін төмендеді, сайлау бюллетеньдеріне «баріңе қарсымыз» деген баған қосылды. Осы және басқа да қадамдар қоғамда белсенді қолдау тапты. Бұл бастамалар орнықты демократиялық даму бағдарымызды нығайтып, саяси жүйемізді сапалық тұрғыдан өзгертеді. Сонымен бірге, азаматтарымыз мемлекет басқару ісіне барынша тартуға оң ықпал етеді. Бірақ мұнымен шектелуге болмайды.

Біздің мақсатымыз – мемлекеттің тиімділігін, саяси үдерістің ашықтығы мен бәсекеелестігін одан әрі арттыру. Сондықтан саяси реформалар жалғасады. Мемлекеттілімізді нығайта түсу үшін барлық өзгерісті еліміздің өзіне тән ерекшелігін ескере отырып, біртіндеп жүзеге асырамыз. Бұл – мықты, әділ әрі озық мемлекет құрудың бірден-бір дұрыс жолы. Азаматтарымыз бұл ұстанымды қолдан отыр.

Ауыл әкімдерінің тікелей сайлауын енгізу аса маңызды қадам болды. Бұл – менің былтырғы Жолдауыма айтылған саяси реформаның негізгі мәселесі. Осы шешім ауыл халқының, яғни қазақстандықтардың 40 пайыздан астамының мүддесіне тікелей ықпал етеді.

Біз дұрыс жолдамыз. 2024 жылы азаматтар пилоттық режимде аудан әкімдерін сайлау мүмкіндігінде ие болады. Жергілікті өзін-өзі басқару жүйесін одан әрі жаңғыртудың маңызды факторы – азаматтық мәдениетті дамыту.

Президент Әкімшілігі өзінің әкімдерімен бірлесіп, ауылдық жерлердегі азаматтық бастамаларды қолдаудың тиімді тәсілдерін әзірлеуі керек. Гранттық қаржыландыру жүйесін ауылдағы үкіметтік емес ұйымдардың сұранысына қарай бейімдеп, оны алудың жеңілдетілген режимін енгізу қажет. Бұл ауылдық жердегі әлеуметтік белсенділікке тиіс серпін береді.

Сайлау тиімділігі әйелдер мен жастар үшін 30 пайыздық квота туралы норманы енгізуі туралы барынша белсенді жұмыс істеуге, жаңа адамдар ілеп, өз қатарын жасартуға жетеледі. Дегенмен, халық қалауларының түпкілікті құрамы жасақталғанда бұл квота сақталған жоқ. Сондықтан, оның толыққанды әсері болуы үшін депутат мандаты болу кезінде осы квотаны міндетті түрде ескеру туралы норманы заң жүзінде бекіту керек.

Біз инклюзивті қоғам құрып жатырмыз. Ерекше қажеттілігі бар тұлғалар өзінде еліміздің қоғамдық-саяси өмірінде көп емес. Квота болынғені азаматтар санатының тізімін кеңейтуді ұсынамын. Онда жастар мен әйелдерден бөлек, ерекше қажеттілігі бар азаматтарға да квота бөлінуге керек.

Мен адам құқығын қорғау саласын әрдайым жеке-дара бөліп қарайтындымыз білесіздер. Біз соңғы екі жылда бұл бағытта едәуір ілері бастық.

Был қантар айында мен Оңтүстік жазасының күшін жоюға бағытталған Азаматтық және саяси құқықтар туралы Екінші Факультативтік Хаттаманы ратификациялау туралы заңға қол қойдым. Енді Қылмыстық кодекстің нормаларын Екінші Факультативтік Хаттаманың ережелерімен үйлестіруіміз керек. Тиісті заң жылдың соңына дейін қабылданады деп сенемін.

Осы жазаның басында менің Жарлығыма сәйкес Үкімет Адам құқығын қорғау жөніндегі кеңешді жоспарды бекітті. Осы маңызды құжат Қазақстанда адам құқығын қорғау жүйесін одан әрі жетілдіру үшін заң мерзімі институттың негіз қалыптастырады. Атап айтқанда, кешенді жоспар қабылданғаннан кейін гендерлік теңдікті қамтамасыз ету үшін белсенді жұмыс басталады. Осыған орай әйелдердің қоғамдағы экономикалық және саяси ұстанымның барынша қолдауды қамтамасыз еткен жөн. Бұл жұмысқа Президент Әкімшілігі жауапты.

Креативті индустрияны қолдау қорын құру мүмкіндігін қарастырып жөн. Халқымыз үшін зиялы қауымның орны қашанда ерекше. Ұлт тағдыры сыңа түскен сәтте көзі ашық азаматтар әрдайым көш бастаған. Адамдарға жөн сілтеп, жастарға бағыт-бағдар берген. Ел ағалары бір ауыз сөзбен тентегін тыйып, тектісін төрге оздырған. Біз қанымызға сінген осы қасиеттен айрылмауымыз керек.

Қазір – ғаламтор дәуірі. Ондағы бей-берекет ақпарат тасқыны ұрпақтың санасын ұлап жатыр. Бір сәттік танымалдықты көксейтін тамырсыз идеялар жаппай белең алуға. Бұл – аса қатерлі үрдіс. Дәл осы кезеңде ұлт зиялыларының ұстанымы және белсенділігі айрықша маңызды. Зиялылардың еңбегі марапатымен емес, саликалы сөзімен және нақты ісімен бағаланады. Басты міндет – жалпы адамзатқа ортақ кәсіптерді құндылықтарды жастардың бойына сіңіру. Отаншылдық, білімге құштарлық пен еңбекқорлық, бірлік пен жауапкершілік сияқты қасиеттер дәрінделуі керек. Сондықтан, зиялы қауымды ел болашағына әсер ететін әрбір мәселені шет қалмауға шақырамын.

Диалог пен азаматтық қатысу дәстүрін дамыту, ынтымақтастығымыз бен бірлігімізге негіз болатын озық құндылықтарды дәріндету біз үшін маңызды. Біз бірге болсақ қана, теңдессіз елдік бірегейлігімізді нығайта аламыз.

Тұңғыш Президентіміз Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев талай рет атап өткендей, этносаралық және конфессияларды татулық – біздің баға жетпес байлығымыз. Мемлекетіміздің болашағы үшін біз ішкі тұрақтылық пен жалпыұлттық бірлігімізді сақтап, нығайтуға міндеттіміз.

Құрметті отандастар!

Біздің жақын арадағы негізгі басымдықтарымыз – осындай. Қазақстанның басты байлығы – Еліміздің азаматтары. Сіздердің амандықтарыңыз – менің Президент қызметіндегі ең басты мақсатым әрі тілегім. Сондықтан менің келесі бастамаларым, ең алдымен, халқымыздың әл-ауқатын қалпына келтіруге арналады.

БІРІНШІ БАСТАМА

Ең төменгі жалақы деңгейін қайта қарастыру кез келді деп санаймын. Бұл – бір жағынан аса маңызды макроиндикатор болса, екінші жағынан – әркімге түсінікті көрсеткіш.

Біз де төменгі жалақы мөлшері 2018 жылдан бері өскен жоқ. Коронавирусқа байланысты әлемдік дағдарыс тұрғындардың табысына кері әсер етті. Оның үстіне Қазақстан ең төменгі жалақы деңгейі бойынша ТМД-ның бірқатар елдерінен артта қалып қойды. Сондықтан 2022 жылғы 1 қантардан бастап ең төменгі жалақыны қазіргі 42,5 мың теңгеден 60 мың теңгеге дейін көтеру туралы шешім қабылданды. Бұл шара бір миллионнан астам адамға тікелей, ал бүкіл еңбеккерлерге жанама әсер етеді. Сонымен бірге көлемі бүгінде жария етіліп жүрген жалақының 30, тіпті кейде 40 пайызына дейін жететін «көлеңкелі» еңбекақы қорын азайтады.

Ең төменгі жалақы мөлшерін көбейту ішкі тұтынуды өсіріп, экономикаға оң әсер етеді. Сарапшылардың бағалауы бойынша, бұл ішкі жалпы өнімді 1,5 пайызға арттырады. Бұдан бытты ең төменгі жалақыны салықтық, әлеуметтік және басқа да салаларда есептік көрсеткіш ретінде орынсыз пайдалануды қою керек. Үкімет пен Парламенттен жыл соңына дейін қажетті өзгерістерді заңнамаға енгізіп, оның келесі жылы қантар айында күшіне енуін қамтамасыз етуді сұраймын.

ЕКІНШІ БАСТАМА

Қазақстанда 6,5 миллионнан астам адам жалданып жұмыс істейді. Мұны өздерінің жақсы білесіздер. Олардың негізгі табыс көзі – жалақы. Бұл ретте, еңбекақы төлеу қорының өсімі соңғы 10 жылда кәсіпорын иелері табысының өсімінен 60 пайызға жуық қалып қойды. Соған байланысты Үкімет бизнесті өз жұмысшыларының жалақысын көбейтуге ынталандыратын «ұтымды» шаралар әзірлейді. Қызметкерлерінің еңбекақыны көбейткен жұмыс берушілерге реттелмей сатып алу жүйесі аясында жеңілдіктер беріледі. Сондай-ақ оларға мемлекет тарапынан белсенді қолдау көрсетілетін болады.

ҮШІНШІ БАСТАМА

Еңбекақы төлеу қорына түсетін салмақтың өзі барынша түсінікті әрі қарапайым болуы қажет. Бұл, әсіресе, микро және шағын кәсіпкерлік саласында қатты сезіледі. Мұндай бизнес үшін жиынтық салмақты 34 пайыздан 25 пайызға төмендеті отырып, еңбекақы төлеу қорынан бірінші тәлем енгізуі ұсынамын.

Бұл шара бизнесті мыңдаған қызметкер «көлеңкелен шығаруға» ынталандырады. Сонда олар зейнетақы жүйесінің, әлеуметтік және медициналық сақтандыру жүйесінің толық қатысушысына айналады. Бұл мәселеде науқаншылдыққа жол беруге болмайды. Бизнестің жұмысында іріксіз тек мен шығындар болмауы үшін тиісті төлем жүзесін даярлау қажет. Жаңа жүйе 2023 жылғы 1 қантардан бастап жұмыс істей бастауға тиіс.

ТӨРТІНШІ БАСТАМА

2020 жылдан бастап 600 мыңнан астам педагог пен дәрігердің, әлеуметтік сала қызметкерлерінің жалақысы өсті. Бірақ бюджеттен қаржыландырылған өзге сала азаматтары бұдан тыс қалды. Бұлар – мәдениет қызметкерлері, мұрағатшылар, кітапханашылар, техникалық қызметкерлер, қорықшылар, көлік жүргізушілер және басқалар.

Сондықтан 2022 жылдан 2025 жылға дейін мемлекет осы санаттағы азаматтық қызметкерлердің жалақысын жыл сайын орта есеппен 20 пайызға өсіретін болады.

Тұтастай алғанда, тағы 600 мың отандасымыз бұл бастаманың игілігін көреді.

БЕСІНШІ БАСТАМА

Тұрғын үй азаматтарымыз үшін – қашанда басты мәселе. «Баспана хит» және «7-20-25» сияқты тұрғын үй бағдарламаларының мерзімі тәуі арада аяқталды. Сонымен қатар нарықтық ипотека ставкасы әлі де жоғары және жұрттың бәрине бірдей қолжетімді емес. Осыған орай, бірінші тұрғын үй бағдарламасын әзірленетін болады. Ұлттық даму институтына айналған «Отбасы банк» оның әкімшісі болып белгіленді. Банк алдында «бір төлеуге қағидаты» бойынша есеп жүргізіп, азаматтарға тұрғын үй беру міндеті тұр.

Мен бұған дейін зейнетақы жинаған мерзімінен бұрын пайдалану туралы бастаманың оң әсері туралы айттым. Сондай-ақ бұл қадам адамдардың жұмыс берушілерінен еңбекақыны ашық төлеуді талап етуіне жол ашты. Осы үрдісті қолдау үшін зейнетақы жинағанын жеткілікті мөлшерін шегінен асатын бөлігін тұрғын үй сатып алу мақсатында «Отбасы банкіндегі» есепшотқа аударуға рұқсат беру қажет деп санаймын. Сонымен қатар бұл қадам жұрттың қаражат жинауды және оны сауатты жұмсауды дағдына айналдыруына мүмкіндік береді.

Құрметті депутаттар!

Жетінші шақыратындағы Парламент өзінің бірінші сессиясында 63 заң қабылдады.

Қос палата бірлесіп, елімізде жүйелі өзгерістер мен реформалар жасауға қажетті заңнамалық негіз қалыптастырды.

Бүгін Парламенттен кезекті сессиясы басталмақ.

Алдымызда көптеген маңызды міндет тұр. Әрбір заң жобасының қыр-сырына терең үйленіп, оны сапалы дайындау керек.

Сіздер халықтың мүддесін қорғау үшін әрдайым табандылық танытуға тиіссіздер. Әрбір шешім елдің сұранысын да, мемлекеттің мүмкіндігін де ескере отырып қабылдануы қажет. Осы жауапты жұмыста сіздерге сәттілік тілеймін!

ҒАНИБЕК ҚАЗАНТАЕВ, ҚАЛА ӘКІМІ:

«ЖЫЛУ МАУСЫМЫНА ДАЙЫНДЫҚ УАҚЫТЫЛЫ БІТУІ ҚАЖЕТ»

Қала басшысы жыл аяғына дейін баламалы түрде жүзеге асырылатын қызметтер бойынша келіп түскен өтініштердің кемінде 70 проценті электрондық үкімет порталы арқылы қабылдануын қамтамасыз етіп, оның орындалуын жүзеге асыруды тапсырды.

Мәжілісте қаланың жылу маусымына дайындық барысында сараланды. Бұл туралы қалалық тұрғын үй инспекциясы бөлімінің басшысы Абзал Рысбекулы көпқабатты тұрғын үйлердегі ақауларды ретке келтіру, өңірі ішіндегі жылу құбырлары мен қондырғыларға ревизия жасау жұмыстары жүргізіп отырғандығын атап өтті. Сондай-ақ қаладағы көпқабатты тұрғын үйлерге зерттеу жұмыстарын жүргізу барысында проблемалық 80 көпқабатты тұрғын үйлер анықталып, оның ішіндегі 33-нің өңірісі суға толса, қалған 47 көпқабатты тұрғын үйге пәтерілік жөндеу жұмыстары қажет ететіндігін көрсеткен. Өңірісі суға толған 33 көпқабатты тұрғын үйдің бүгінгі күнге 24-не насос қондырғысы арқылы су деңгейін төмендету жұмыстары жүргізіліп, толықтай қалыпқа келтірілген. Ал қалған көпқабатты тұрғын үйдің өңірісіндегі су тарту жұмыстары жуық арада толықтай аяқталатынын және пәтерілік ақаулары анықталған үйлер бойынша басқару органдары тарапынан тұрғындармен бірлесіп отырып жөндеу жұмыстары жүргізілетінін жеткізді.

Биылғы жылу беру маусымының тұрақты және қалыпты өтуі бойынша барлық әлеуметтік нысанды резервтік автономды электр қондырғыларымен қамтамасыз ету керектігін назарға салды. Сондай-ақ қала басшысы қала аумағындағы несіз көпқабатты тұрғын үйлердің жылу маусымына дайындығын қатаң бақылауға алып, әлеуметтік нысандардың жылу маусымына әзірлігі бойынша тиісті жұмыстарды 15 қыркүйекке дейін толық аяқтау қажеттігін сала басшыларына ескертіп, өз бақылауында болатындығын жеткізді.

Ал қалалық жұмыспен қамту, әлеуметтік бағдарламалар және азаматтардың хал-ақтілерін тіркеу бөлімінің басшысы Кенжегүл Құрақбаева әлеуметтік әріптестік пен әлеуметтік-енбек қатынастарын реттейтін қалалық үш жақты комиссия тұрақты түрде жұмыс жасап жатқанын жеткізді. Бөлім басшысының баяндамасын тыңдаған қала әкімі меморандумға қол қойылған мекемелердегі жұмысшылардың жай-күйі, олардың құқықтарының қорғалуы бойынша зерделеу жұмыстарын жүргізуді, қала аумағындағы мекемелерден қысқарған қала тұрғындарын жұмыспен қамтудың белсенділігін арттырып, тұрақты жұмысқа орналасуы бойынша қажетті шаралар қабылдап, құзырлы мекемелермен бірлесіп, шешу бағытында жұмыстар жүргізуді тапсырды.

Басы 1-бетте

«Ақмешіт-ақпарат»

ӘКІМДІК КӘСІПКЕРЛЕРГЕ, КӘСІПКЕРЛЕР ҚАЛА ДАМУЫНА ДЕМЕУ БОЛМАҚ

Жалпы бүгінгі күнге дейін «Ашық есік» күні аясында кәсіпкерлерге 30-ға жуық кеңес берілген. Шараның негізгі мақсаты – қаланың бизнес-ахуалын жақсарту, жер, сәулет, ауылшаруашылығы мәселелері бойынша кәсіпкерлер тарапынан туындаған сауалдарға жауап беру, пандемияға байланысты уақытша тұралап қалған бизнесті қолдау мен дамыту, мемлекеттік қолданыстағы барлық кәсіпкерлікті дамыту бағдарламаларын тиімді пайдалану. Аталған жұмыстардың жалғасы ретінде, жергілікті кәсіпкерлерді қолдау мақсатында облыс орталығындағы аудандарда, әсіресе жанадан ашылған тұрғын аудандардан шағын базарлар мен қызмет көрсету бағытында кәсіпкерлерін ашу үшін жер телімдері ұсынылуда.

Қала әкімі алдағы уақытта кәсіпкерлермен бірлесіп жүйелі жұмыс жасалатынын, Қызылордада дәл қазіргі уақытта өндіріс орындары қажет екенін айтты. «Кәсіпкерлік саласы дамыса, өндіріс орындары ашыла, жұмыссыздар саны азаяды, халықтың тұрмыс-тіршілігі жақсарыды. Шын кәсіп көзін табам дегендерді кездескен кездерілерден мойымай, өзін және отбасын асырау үшін тынбай еңбек етеді. Өзіне ғана емес халыққа да пайдасын тигізеді», – делі қала басшысы.

Басы 1-бетте

«Ақмешіт-ақпарат»

ҚЫЗЫЛОРДА ҚАЛАЛЫҚ САЙЛАУ КОМИССИЯСЫНЫҢ ХАБАРЛАМАСЫ

№ 232 учаскелік сайлау комиссиясының құрамы
Садыхов Аскар Ануарович – комиссия төрағасы, Муслимов Ербол Шамсутович – комиссия төрағасының орынбасары, Омарова Жадыра Серікқызы – комиссия хатшысы

Комиссия мүшелері: Шуменов Ербол Пранович, Қалиев Серік Нұрғуғанұлы, Тілесова Гүлзат, Тілеубаева Гүлжан Оразбекқызы
Мекен-жайы: Қызылорда қаласы, Қарауылтөбе ауылдық округі.
Аманкелді көшесі, №1 а. А.Хангелдин атындағы №179 орта мектеп.
Телефон: 8(7242) 213330.

5 ҚЫРКҮЙЕК – ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫ ТІЛДЕРІ КҮНІ

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Халық бірлігі және жүйелі реформалар – ел өркендеуінің берік негізі» атты осы жылдың 1 қыркүйегіндегі Жолдауында «Қазақ тілін дамыту мемлекеттік саясаттың басым бағытының бірі болып қала береді. Бұл салада айтарлықтай нәтиже бар. Қазақ тілі, шын мәнінде, білім мен ғылымның, мәдениет пен іс жүргізудің тіліне айналуда. Жалпы мемлекеттік тілді қолдану аясы кеңейіп келеді. Бұл – заңды құбылыс, өмірдің басты үрдісі. Сондықтан қазақ тілінің өрісі тым шектеліп бара жатыр дегенге негіз жоқ. Атазаң бойынша Қазақстанда бір ғана мемлекеттік тіл бар. Бұл – қазақ тілі», – деп атап өткен болатын. Расымен тіл тағдыры – ұлт тағдырымен енілес егіз ұғым.

АНА ТІЛІН ҚҰРМЕТТЕУ – ӘР ҚАЗАҚТЫҢ ПАРЫЗЫ

Осыдан біршама жыл бұрын жол жүру қамымен теміржол бекетіне барғаным есімде. Содан қасқа алдында кезек күтіп тұрғанмын. Кенет екі әйел арасында талас шықты. Бірі – қазақ, екіншісі – түрік ұлтының өкілі. Өзіміздің апамыз дес берер емес. Сонда әлгі апай: – «Сен орысша былдырламай, әуелі өзіңнің ана тілінде сөйлеуді үйрен. Содан соң өзгеге ақыл айтарсың. Ұлтқа тұтқа болатын ұл-қыз тәрбиеліетін ақсаулықты аналар өз тілінен безінсе басқаға не жорық?» дегені әлі күнге көңілімнен кетер емес.

Тіл туралы сөз қозғалса осы жағдай ойыма оралады. Тіл – терең тақырып. Ол қылыштай – өткір, қылдай – нәзік. Оған ұлт болып ұйысып, жұмыла қызмет жасауымыз қажет. Тіл – тәуелсіздік тірегі. Адамдар арасындағы қарым-қатынас құралы. Қазақ тілінің қолданыс ауқымы әлде де кемшін түсіп жатқаны жасырын емес. Мемлекеттік тіл тәуелсіздігіміздің жырын жырлап, бұғанасын бекітіп, қанатын қатайтты. Тілдің беделін көтеру, арын арлап, жоғын жоқтау, олқысын толтыру өз қолымызда. Алаш ардақтысы Ахмет Байтұрсынұлы: – «Ұлттың сақталуына да, жойылуына да себеп болатын ең қуаттысы – тіл. Тіл тазалығы дегеніміз – ана тілдің сөзін басқа тілдің сөзімен шұбарламау», – деп меңзеген болатын. «Қазақстанның болашағы - қазақ тілінде» деген Елбасы сөзін де есте ұстанғанымыз абзал.

Қазақ тілі – сөздік қоры өте бай, орамды, көркем тіл. Қазақ халқы ғасырлар бойы жасаған асыл мұраларын ұрпақтан-ұрпаққа ана тілі арқылы табыстады. Сондықтан ана тілін білмей, ұлттық мәдениетті жете меңгеру әсте мүмкін емес. Қазіргі жанартылған бағдарлама талабына орай үш тілділікті меңгеру заман талабы екені айтылуда. Жеті елдің тілін біл, жеті түрлі ілім біл. Жерде

қалмайсың, жаман болмайсың. Кезінде Шыңғыс хан қол астындағы нөкерлеріне «Ешкімді менің тілімде сөйлеуге мәжбүрлемеймін. Өйткені ол әркімнің өз еншісінде. Мысалы, көктегі ұшқан қаншама құс бөлек-бөлек сайрайды. Ол жаратушының құдіреті» деген еді. Қандай парасатты пайым.

Біздің мемлекетімізде де барша ұлт пен ұлыс өкіліне өз тілінде сөйлеуіне еркіндік берілген. Бұл да біздің еліміздегі демократиямыздың дәлелі. Тіл – мемлекеттің тұғырлы тірегі, халықтың рухани байлығы, өткені мен болашағының көрінісі. Тіл қай елде, ұлтқа болсын қастерлі, қасиетті, құдіретті. Қазақ тілі қазақ халқының ана тілі. Төл тілінде сөйлеуден безу – ана сүтің беріп өсірген ананды ұмытумен бірдей. Тілі – сау, жүрегі – аман қазақ қайда?! Тілі таязданған елдің ертеңі бұлыңғыр емес пе? Сондықтан

елдігіміздің мәні, тәуелсіздігіміздің мұраты саналатын тілімізді тұғырынан тайдырмау керек. Бұл жерде бізге ұлтжандылық керек. Бұл жерде ғана емес-ау, кез келген қоғамдық орында ол дүкенде де, базарда да, шаштаразда да қайда барсақ, сол жердің бәрінде өз тілімізді талап ететін нағыз азаматтық көзқарас қалыптастыру керекпіз. Тіпсіз ұлттық тәрбие берілуі мүмкін емес. Тіл бар жерде ғана тәрбие де, дәстүр де болмақ. Қорқыттың қобызына, Дәулеткерейдің домбырасына үн қосқан тіліміз тілімізді шықпауы керек.

Қазіргі таңда әдебиет те, мәдениет те, баспасөз, радио, теледидарымыз да қазақша сайрап тұр. Бұл – тіл мәртебесінің асқақтағаны. Тіл саясатының нәтижесі. Ана тілі – әрбір азаматқа ананың сүтімен, атаның қанымен берілетін қасиет. Сөби де өз тілінде інгалал жылайды. Міне, нағыз құдірет деп осыны айт. Ана сүтімен бойға сіңген қасиеттер туған тілдің арқасында дамиды. Туған тілге деген құрмет пен сүйіспеншілік бала кезден басталады. Айнала да адамдарға, өскен ортаға, Отанға деген ерекше сезім мен көзқарас туған тіліңді танаудан басталады. Тіл – халықтың рухани, мәдени құралы. Баға жетпес асыл мұрамыз. Ана тілдің қасиеті туралы қанша айтсақ та таусылмайды. Адамзат қолындағы барлық асыл зат тозады, жоғалады, ал тіл тозбайтын ең қымбат құндылық.

Мағжан Жұмабаев «Ұлтқа тілінен қымбат нәрсе болмақ емес, бір ұлттың тілінде сол ұлттың сыры, тарихы, тұрмыс тіршілігі, мінезі айқын көрінгені туралы» дегені бар. Әркімнің өз ана тілін құрметтеуі ана сүтің өтеуі ғана емес, қоғам алдындағы азаматтық парызын ақтау, сол арқылы елдің елдігін сақтау болып саналады.

Тұрар БЕКМЫРЗАЕВ

БӘРЕКЕЛДІ!

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ АЙТЫСТЫҢ ЖҮЛДЕГЕРІ

Айттық – халқымыздың қанына сіңген қасиет. Ат сүрінгенше ақыл табатын тапқырлық пен шешендік өнер қазаққа ғана тән. Тоғыз өнер жиытының бір арнада тоғыстыратын ұлы өнер дәріпті жалғасын тауып келеді. Бұған дейін қазақтың төл өнер айтқысы Мәскеу, Париж төрінде дүркіреп отырғаны айқын дәлелі. Айттыстың жаңа биікке көтерілуіне Сыр өңірінің де қосқан үлесі зор. Аймағымыздан шыққан айтулы сөз жүйріктері талай бәйгеге алдынан көрінгені Алашқа аян. 30-31 тамыз күндері Қырғыз Республикасының Бішкек қаласында өткен халықаралық айттыстан үш бірдей ақынымыздың жүлдегер атануы сөзімізді айқындай түскендей.

Қырғыз Республикасының астанасы Бішкек қаласында егемендіктің 30 жылдығы, Жамбыл Жабаевтың 175 жылдығы мен Жеңіс ақынның 160 жылдығына орай XIV халықаралық ақындар айттысы өткізілді. Осы дүбірлі додаға қазақ ақындарынан Айбек Қалиев, Аспанбек Шұғатаев, Ерженіс Әбді, Нұрлан Есенқұлов, Алтынбек Ибрагимов, Нұрмат Мансұров, Мұхтар Ниязов, Бөрібай Оразымбетов қатысқан еді.

Екі ел бірлігі мен Қырғыз халқының тәуелсіздік күнін жарқырата жырлаған ақындар аластан өнердің өміршеңдігін паш етті. Айттыс қортындысы бойынша Сыр өңірінен барған үш ақынымызда марапат төрінен көрінді. Атап айтқанда, Нұрмат Мансұров II орынмен марапатталса, үш дүркін «Алтын домбыра» иегері Мұхтар

Ниязов «Жамбыл Жабаев атындағы жұлденің иегері» атанды. Ал «Аралдың ақ сүңгісі» атанып жүрген жерлесіміз Ерженіс Әбдиевке арнайы жүлде табысталды.

Айттыстың бас жүлдесін Айбек Қалиев еншілессе, бірінші орынды Аспанбек Шұғатаев қанжығасына байлады. Екінші орын біздің Нұрмат Мансұрға табысталып, үздік үшінші орын Отңүстіктің оғланы Бөрібай Оразымбетовке бұйырды.

Т.ШАЙДУЛЛА

COVID-19: ӘЛІ ДЕ «ҚЫЗЫЛ АЙМАҚТАМЫЗ»

«Бірінші байлық – денсаулық» деп бекер айтпаса керек. Коронавирус денсаулық сақтау саласы үшін үлкен сынақ болды. Әлемді жайлаған індеттің беті әлі қайтар емес. Күн сайын мыңдаған адам дертке шалдығып, талай адам өмірден өтуде.

Осы жылдың 2 қыркүйегіндегі жағдай бойынша Қазақстан өңірлеріндегі эпидемиологиялық ахуалды бағалау матрицасы: «Қызыл» аймақта: Нұр-Сұлтан, Алматы, Шымкент қалалары, Ақмола, Ақтөбе, Алматы, Атырау, Батыс Қазақстан, Қарағанды, Қостанай, Қызылорда, Маңғыстау, Павлодар, Солтүстік Қазақстан облыстары. Ал «Сары» аймақта: Шығыс Қазақстан, Жамбыл облыстары. «Жасыл» аймақта: Түркістан облысы. Еліміз бойынша 2 қыркүйекте коронавирус инфекциясын жұқтырған 4930 жағдай тіркелді. Бүгінде Қазақстанда коронавирус инфекциясын жұқтырғандар саны 803601-ге жетті.

Ал облыс бойынша 2 қыркүйекте 112 жағдай тіркелген. Оның 77-сі симптомды, 35-і симптомсыз жағдайлар. Соңғы мәлімет бойынша 256 наукас емделіп шықты. Бытырдан бері Қызылорда да 16113 наукас тіркеліп, 13821 адам дерттен айықты.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев кезекті Жолдауында «Вакцина пайда болғаннан кейін ғана қауіпті дерттерге тосқауыл қойылғанын ұмытпау керектігін айтты. Алдағы уақытта әлемде коронавирустың жаңа штамдары шығуы мүмкін. Сарапшылар басқа да індеттер пайда болатынын айтады. Біз оның қашан болатынын күтіп, қарап отыра алмаймыз. Осындай жағдайда өмір сүріп, әрі қарай дамуға бейімделуіміз керек. Қазір «бустерлік вакцинаны» сатып алу өте маңызды», деп атап көрсетті.

Ақ халаттылардың айтуынша, індеттен сақтанудың бірден-бір жолы – вакцина салдырып, сақтық шараларын қатаң сақтау керек. Адам көп шоғырланатын жерге бармай, шыққан жағдайда әлеуметтік арақашықтықты сақтап, бетпердені шешпеуге тырысу қажет. Сондай-ақ қолды жиі жуып, антисептиктер пайдалануды әдетке айналдырып, спортпен шұғылданып, құрамы нәрлі ас ішкен жөн.

Ақмарал ОЛЖАБАЙ

Меншік иесі:

жауапкершілігі шектеулі серіктестігі

Бас директор
Аманжол ОҢҒАРБАЕВ

Қызылорда қалалық «Ақмешіт апталығы» газетінің редакциясы

Бас редактор
Азиз БАТЫРБЕКОВ

Телефондар:
Бас директор - 40-11-10, 70-11-36 (факс)
Бас редактор - 40-11-10 (ішкі нөмір - 1009)
Қабылдау бөлмесі - 40-11-10 (ішкі нөмір - 1023)
Бас редактордың орынбасары - 40-11-10 (ішкі нөмір - 1022)
Жауапты хатшы, бөлімдер - 40-11-10 (ішкі нөмір - 1013, 1018, 1021)

Газеттің негізін қалаған Әділхан БӨЙМЕН

Мекен-жайымыз: 120008, Қызылорда қаласы, Бейбарыс Сұлтан көшесі, 4. Т.Жұргенов атындағы Шығармашылық үйі.

Газет Қазақстан Республикасы Ақпарат және коммуникациялар министрлігі Ақпарат комитетінде 2019 жылдың 16 сәуірінде қайта тіркелген. Тіркеу куәлігі №17657-Г.
«Ақмешіт апталығы» қалалық газеті ҚР СТ ISO 9001:2016 (ISO 9001:2015) «Сапа менеджменті жүйелері» талаптарына сәйкес КЗ, 4310318.07.03.01178 нөмірімен сертифицирталған.
Аптаасына 2 рет, сейсенбі, сенбі күндері шығады.
Жарияланған материалдардағы пікірлер редакция көзқарасымен сәйкес келе бермейтінін, деректер мен мәліметтердің нақтылығын автордың, хабарландыру иесінің жауапты екендігін ескертіледі.
Жарнама мазмұнына жарнама беруші жауапты.

Газет редакцияның компьютер орталығында теріліп, беттеліп, «ASU» баспа үйі» ЖШС сенімгерлік басқаруындағы «Сыр медиа» ЖШС баспаханасында басылады. Тел: 8(7242) 40-06-68

Газеттің таралымы бойынша 70-14-08 телефонына хабарласуға болады.

Қызылорда қаласы, Бейбарыс Сұлтан көшесі 4 А.
Таралымы 4424 Тапсырыс №1285

Немірдің кезекші редакторы Ақтоқын НҮРҮЛЫБАЙ